

Поминки

Весна. Проте, погода скоріше схожа на осінню. Сльота розвезла глинисту дорогу до цвинтаря і у людей, що ідуть нею, ковзаються ноги. Більшість із них прямують до кладовища, але дехто вже повертається. «Христос воскрес», - вітаються одні, інші, погоджуючись відповідають: «Воістину воскрес». У всіх збуджені, радісні обличчя, незважаючи на бридку погоду. Тут же рухається кілька легкових авто. Вони голосно сигналять і здійснюють різкі повороти, щось минаючи. Посеред дороги, хитаючись, стоїть чоловік, він увесь в грязюці, горланить на машини і погрожує їм пальцем. Час від часу він робить спроби зробити крок, піднімає ногу і враз начеб від дужого пориву вітру валиться в грязюку. Перехожі сміються і йдуть далі. А в цей час кладовище, що нагадує ярмарок, переповнене галасом. Тут і тиха розмова, і щирий сміх, і жалісний протяжний плач, і п'яна лайка. Майже всі могили, що туляться одна біля одної, обнесені металевими огорожами, певно для того, щоб небіжчики не змогли нікуди втекти. Між огорожами надто вузькі переходи і ходити кладовищем майже неможливо. Дощ розмив глину, і для того щоб пройти, доводиться триматися за огорожі та могильні хрести. І хрести, й огорожі настільки схожі, що відшукати своїх не просто.

Кладовищем носиться гурт хлопчаків з торбами, наповненими крашанками, пасками, цукерками, бубликами. Дітвора вправно бігає поміж огорож, намагаючись випередити одне одного і схопити що-небудь з могил. Принесений поминальний харч на могилах довго не залежується. Хлопчаки настільки захоплені здобиччю, що не задумуються куди будуть дівати всі ці фарбовані яйця, якими набиті їхні торби. Вони збирають їх, як гриби, чим більше, тим захопленіше, забувши про їх призначення, одержимі якимось нестримним, позбавленим сенсу духом змагання.

- Тут є! Найшов! - галасують вони - Ми ще там не були! Мішка, це моя крашанка! Ідемо до Дорошенків, там цілу купу нанесли!

Неподалік, замахуючись на хлопчаків палицею, кульгає стара. В руці у неї велика жовта сітка-«авоська» з таким же нехитрим скарбом. Здається, між старою і дітьми серйозна конкуренція. Стара поглядує на хлопчаків, потім озирнувшись навколо, чи нема було кого поблизу, шле на адресу дітей страшні прокляття. Хлопчаки ж, знущаючись над старою, удавано шкутильгають і галасують на все

кладовище. Стара погрожує палицею і знову шле прокляття. Коли ж біля них раптом з'являється хтось із дорослих, вона вдає страждального вигляду і жалісно говорить:

- Син мій тут, Сірожа... У аварії погіб...

- Бреше! Бреше! - гукають хлопчаки.

- У-у, бісові діти, щоб вам добра не було... - люто гримає стара.

Та ось настає мить, коли поруч нікого нема і хлопчаки переходять у наступ. Вони оточують стару з усіх боків і починають плювати, намагаючись поцілити їй в обличчя. Стара відмахується від них палицею і не помічає, як позаду уже підкрався найвідчайдушніший і найнахабніший. Він вириває з її рук «авоську» і пускається навітки. Не втримавшись, стара падає на землю, а весела ватага розсипається кладовищем.

- Вкрали! Вкрали! - гукає стара. Але голос її губиться в загальному галасі і його ніхто не чує. Кладовище, як і раніше ожвавлене, як і раніше над хрестами чути крики, сміх, плач. Над могилами наповняються чарки.

- Хай земля буде пухом, хороший був чоловік, міг би ще жить, - чується який-небудь захриплий чоловічий голос. І таких на кладовищі немало, чоловік зі скорботним обличчям перехилиє чарку, а потім кілька крапель урочисто виливає на могилу.

- Закусуйте. Беріть ковбаску. За Володю... - запрошують його.

Так він ходить від одної могили до іншої, промовляючи нехитрі слова співчуття, язик його чим далі плутається, він випиває чергову чарку і, вже не закушуючи, йде далі. Хтось із чоловіків заснув просто поміж могил і на нього ніхто не звертає уваги.

Майже поруч на могилі сидить ще зовсім молодий хлопець. Він тихо плаче, розвецькуючи по обличчі бруд.

Посеред галявини, де братська могила, відбувається панихида. Зібралось кілька старих бабів і молодий безбородий священник, що здається страждає ожирінням, непомірно товстий з розчервонілим обличчям і випуклими щоками, які, схоже, заважають йому співати. Голос його високий, баб'ячий, неприємний, як і сам священник. Дивлячись на нього, чомусь стає соромно.

На небі немає сонця, воно вкрите сірими хмарами.

Зовсім поруч знову промчала ватага хлопчаків з переповненими торбами. В одного з них за плечима велика жовта сітка-«авоська».

Десь із далеку долинає жіночий голос, схожий чи то на плач, чи то на сміх. З усього можна розібрати лише одне слово, Люба.

Майже біля самого виходу із цвинтаря, схилившись на могильного хреста, стоїть жінка з синім обличчям і говорить з маленькою могилою. Одяг на ній мокрий і брудний, волосся повисмикалось, з очей потекла косметика. Поруч з нею стоїть ще одна жінка схожа на гору з чоловічим лицем і грубим голосом.

- Пішли додому. Дочку свою покойну не позорь... - невдоволено говорить вона.

Не звертаючи уваги, жінка з синім обличчям продовжує голосити. Потім, начеб отямившись, піднімає посоловілі очі і дивиться на жінку-гору.

- Любу мою позорить?! Дочку мою?! - не розчувши кричить вона. - Ух ти сука! Ти Любку мою не трож! Я за Любку, сука!

Вона відривається від хреста і кидається на жінку-гору.

Лишаючись такою ж нерухомою, жінка-гора раптом протягує назустріч великий кулак і жінка з синім обличчям, налетівши на нього підборіддям, падає на спину, мовби звалена важкою кувалдою.

Жінка-гора мовчки дивиться на свою подругу. Потім байдуже прямує до виходу.

Отямившись, повалена, але не переможена жінка з синім обличчям піднімає голову. По бороді у неї стікає смужка крові. Жінка втирається рукавом, озирається навколо, потім стає на ноги і біжить навздогін.

Жінка-гора вже вийшла за ворота кладовища і йде по дорозі.

Не перестає моросити дрібна неприємна мряка.

З пагорба на перехожих незворушено дивиться прив'язана до огорожі промокла коза.

- Стій, сука! Стій, уб'ю! - кричить жінка з синім лицем. Вона біжить дорогою. Синє обличчя її тепер перемішане кров'ю і мокрою глиною.

Жінка-гора йде не оглядаючись.

Ще трохи й ображена подруга наздожене її. Але в останню мить жінка-гора повертається і знову протягує наперед свій величезний кулак.

Схоже, цього разу удар вийшов ще дужчим.

Жінка з синім обличчям повалилася на спину і тепер лежить нерухомо.

Жінка-гора вже далеко.

З пагорба від цвинтаря на дорогу з'їжджає заднім ходом легковий автомобіль. З нього лунає голосна музика. Неподалік зупинилися дві гарно одягнених жінки.

- Дивись, дивись, зараз наїде... - говорить одна з них. По дорозі іде якась стара. Вона теж помітила автомобіль і намагається кричати. Але через голосну музику, водій не чує і тямиться лише, коли задні колеса автомобіля на щось наїжджають.

- Я ж казала, що наїде... - підтверджує одна із гарно одягнених жінок.

Стара зупиняється, як вкопана і, здійнявши догори руки, сплескує в долоні. До місця події збігаються зацікавлені. Згодом їх збирається цілий натовп.

- Мертва?

- Та ні, жива. Дихає ще.

Жінка з синім лицем лежить на розмитій дорозі, очі її відкриті, однак дивляться вони в нікуди. Колесо передавило їй груди і вона тяжко хрипить. На губах виступила кривава піна. Інколи здається, що разом з хрипінням жінка промовляє якісь слова і слова ті схожі на ім'я її покійної доньки. «Люба... Люба...», - ледь можна розчути в її хрипоті. Поміж натовпу стоїть і водій. Обличчя його розгублене, він ніяк не може збагнути що ж сталося.

- В больницу треба... До дохтура... Може ще спасуть...

- Де там вже? Бач, як хрипить... Вже не спасуть...

Натовп жваво обговорює подію, штовхаються, всі хочуть поближче роздивитися постраждалу. Зітхають, говорять слова співчуття, знову розмірковують, чи можна ще врятувати, чи вже запізно.

Так минає ще немало часу перш ніж постраждалу вирішують везти до лікарні.

Мало-помалу натовп розходиться. Дощ, схоже, посилюється і з пагорба біля кладовищенської огорожі, де стоїть промокла коза, стікають на дорогу струмки розмоклої глини.

Згодом покидають кладовище останні живі відвідувачі.

Поступово стихає поминальне свято.

Ще згодом на кладовище спадають сутінки. А разом з ними, нарешті приходять тиша і спокій від чого затишніше і покійніше стає померлим, що лежать під хрестами і важкими плитами. Тихо і непомітно підступає ніч. Тьмяно білють в темноті огорожі і лише десь в самій глибині кладовища, поміж хрестів ще бродить чиясь самотня постать і чується жалібний старечий голос:

- Вкрали... Вкрали...